

F-a
2
Q. D. B. V.
EXAMEN CHYMICO-MEDICUM
FONTIS SOTERII

KUPPISENSIS,

Quod,

Consentiente Amplissima ad Auram Facultate Medica,

Sub PRÆSIDIO

VIRI

CELEBERRIMI atque EXPERIENTISSIMI

D^N. HERMANNI DIE-
TERICI SPÖRING,

Med. Doct. & Prof. Ord.

Nec non

Societ. Scient. & Lit. Svec. Membr.

Publica Eruditorum censura submissis

JOHANNES EKELUND,

Ofrob.

In Audit. Maj. ad diem XIX. Decembr.

An. MDCCXLI.

Horis ante meridiem consuetis.

ABOÆ, exaud Joh. Kizampe, Reg. Ac. Typ.

1962: 1377

TO
THE MOST HONOURABLE

SIR JOJACHIM GEOR-
GE von GANSCHOU,

Colonel of His Majesty's Regiment of Infantry in
East-Bothn.

SIR,

WHat I never thought worthy of publishing, I now, under the shelter of YOUR protection, venture to dedicate to YOU Self, as being the first fruit's of that utmost gratitude and duty, which I professe my self deeply obliged to render. I have also put forth to sea this little Barque of mine, which is charged with vvathers, though some wholesome ones. It carries Your Name upon it, and sails under the Banner of Your favour and encouragement: To Your coast, SIR, it first puts in, not doubting the barbour of Your great generosity. I have nothing more, but to declare to the world by this, how much I am obliged to YOU for multiplied favours; to supplicate the Great God for the accumulation of His mercies upon You, and to assure You, that I always remain vwith utmost respect,

Sir,

Your most
obedient and
humble servant
JOHN EKELUND.

ADMODUM REVERENDO ATQUE AMPLISSIMO
DOMINO,

D. N. MAG. CLAUDIO
HEDMAN,

Ecclesiarum Wasensium Antistiti, Adjacentium Pa-
roeciarum Præposito, Scholæque Trivialis Ephoro,
meritissimo, gravissimo.

MÆCENATI MAGNO.

Morte immatura Parentis, Stygiis mergi aquis spes
videbantur omnes mee, TUIS Favor naufrago subve-
nit, & rati imposuit secures, ut Pactolo quodam vehi mihi
viderer, & Liquore Pegaseo ac Fonte Æsculapii labra
proluere potuerim. Vive diu Zionis imbre irriguus, &
fave in posterum quoque studiorum cursui, donec in arena
constitutus, donaria majora possim TIBI appendere. Jam
nihil, nisi eam, que Xerxi olim placuit, Aquam porto
limpidissimam, martialem tamen spiritibusque tur-
gidam, SINCERITATIS, CONSTANTIAE & ARDENTISSI-
MI AMORIS REVERENTIAEQUE symbolum, quo ad cineres
usque insignietur

ADMODUM REVERENDI ATQUE AMPLISSIMI
NOMINIS TUI

cultor humillimus
JOHANNES EKELUND.

TO

The Ingenious Gentleman,

Mr. JOHN EKELUND, Esqu.

When publishing his learned Dissertation on
KUPPIS-WELLS.

How fair AURORA smiles at AURA'S lovely shore,
Where KUPPIS-WELL imparts of her entrusted store:
At ABO'S flowery side, as glorious to the view,
As verdant Fields, when deck'd with mornings pearly Dew!
Who don't admire those gifts, which heaven does bestow
On Country's any where, with plenty springs, below?
The BATH'S most charming place, where AQUAE SO-
LIS run

As warm, as ever do the beams of burning Sun:
The BRISTOL'S famous Town for springs from Chrystal rocks:
Our NANDAL'S, MEDEW'S, RAMLOSA'S plenty stocks;
But sure I am, SIR HANS, and STUARD, Doctor MEAD,
If tasted KUPPIS-WELLS, should not for TUNBRIDGE plead,
But like our WELL, that still unfrozen does remain,
Nor by the sharper air return's to ice again,
Or shredded clouds, but all our parching cares diffuses,
Like EDEN'S sprightly springs and HERMON'S softning dews.
You AURA'S LEARNED SON'S, give thanks our AESCULAPE,
Who gave to KUPPIS-WELLS both mirth and other Shape;

Tis

*T'is DOCTOR SPÖRING, t'is the Man, vvhō gallant meets
And vvith the cordial drops of KLIPPIS cups You treats;
He for a Fee vvōnt cheat the fair ones of their lives,
Nor sturdy husband's rid of their goodnatur'd vvifes.
Well MASIER EKELUND, vvell! vve praise Your modest aims,
Who vvith this learned piece vvill lay to honour claim:
You're bred a Gentleman, and vvell in learning skilld,
A good Physician, vvhen you've got your churchyard filld.
But pardon: Physic, vvells and all your too's I dread;
ULRICA LEONOR the greatest **QUEEN** is dead!*

PETER FILENIUS.
*D. & Pr. of Divinity, Rector
of the University, and F. R. S.*

Doctissime & amicissime Domine
EKELUND.

Quam cecinit quondam sublimi Pindarus ore
Nulla Thalia reor non celebravit aquam;
Ast ubi cum leni junxit connubia Marte
Naias est Medico plus adamata choro.
Quae colitur castis namque ignibus usque puella,
Ter tamen illa magis si bene nupta placet.
Scilicet est princeps inter bona munera vitae
Reddere vitales apta medela vires.

Kuppisias, EKELUND, celebras dum, optime, Nym-
phas
Videris in nostram praecinuisse vicem:
Plurima quae Thetis hic seu limpida volvitur unda
In niveo gestat pharmaca leta sinu:
Flaminis aetherei partus auramque fugacem
Martis & alkali neclere vincla doces.
Foederis exuviae rupti seu Naica proles
Ut fundum praecipis orba parente petit.
Quae virtus laticis, quae vis celeberrima lymphae
Corpus in humanum, pagina docta monet.

Non

Non jurvat inſomnes in chartis ponere nodles,
Heluo librorum qui volet eſſe furit:
Naturam Natura docet, nec diſcitur unquam
Ni propria fuerit rite ligata manu.
Hoc morbus pacto, hoc & medicina patebit.
Gratulor ingreſſum; quod bene cedat, iter!
Et Tibi Kuppifios fontes perſolvere grates
Cernam; quo Muſis pignore charus eris.

JOH. BROWALLIUS.
S. Tb. Doct. & Scient Nat. Prof.
Fac. Pbit. b. t. Decanus.

CAROLVS JOH. CREDIT.

Pereximie atque Politissime Domine **RESPONDENS,**

Amice honoratissime & integerrime.

Differtatio haec a Te, Politissime Domine Respondens, intra spatium aliquot dierum felici calamo conscripta, mentem Tuam elegantium ac optimarum rerum adeo esse feracem declarat, ut egregie huic effato satisfeceris: Eruditus semper aliquid ex se promat, quod alios delectet ac se ipsum laudibus illustret. Novimus equidem, Amice suavissime, eruditionem Tuam pulcherrimam, & insignes animi dotes, multis viris praeclaris jam dudum perspectas, nostro ne minimū quidem egere praeconio; at quum ea bonarum artium sit vis, ut neminem non in amorem atque admirationem sui trahant impellantq; & praeterea brevis illa, quae nobis Tecum feliciter obtigit conversatio, perfectum nobis attulerit oblectamentum, injurii merito existimaremur, & officii nostri immemores, si nostrum in Te affectum prorsus singularem, quamque de successibus Tuis coepimus laetitiam, quavis data occasione testatam non redderemus. Ansam itaque jam nacti commodam, Tibi Politissime Domine Respondens, ex animo gratulamur, hoc ingenii Tui altiora spirantis, egregium specimen; Gratulamur insuper Reipublicae literariae, & Choro Eruditorum Civem ac Membro, doctrinae morumque concinnitate, ornatissimum maximeque conspicuum. Longius in laudes Tuas excurrere, modestia Tua Politissime Domine Respondens, haut permittit. Supremum igitur Numen supplices veneramur, velit Te, animi corporisque vigore florentem quam diutissime servare, ut eximiam istam spem, quam de Te concepimus omnes, feliciter expleas. Sic nulli dubitamus, quin praemiis, quibus virtus & eruditio cultores suos insignire solet, Te brevi visuri simus ornatum.

*prolixiori affectu quam
verbis adplaudis.*

CAROLUS JOH. CREUTZ.

Fagne - Tahl
Til
Herr AUCTION.

ET ahnande ting, om ei ofelbart tekn til et lands snare
annalkande fagrafte blomster- och gyldene tid, må thet
åtrinstone wara, nar folck af widare begrep och diu-
jare Witterlek, wenda sin bog och spanna all sin eftertan-
ka tarban, at med sammade krafier och drift, utlecta, be-
pröwa och å daga lagga, the förmåner och skatter som
Gud och naturen i Federneslandet nedlagt hafwer. Et
mer en fagnesimt och hiert-quickande tekn til en ofwen
sådan gyldene tid i Sverige wisar sig otwifwelakteligen ther-
uti, at denna tiden meer en någonsin tilförene widstregda-
de Menn, skarpa och genomträngande sinnen, quicka
och muntra snillen, låta sit högsta bemödande wara, at i sit
egit Federnesland, wårt kera och dyra Sverige, ofwen up-
tacka, att hwad helst thet tresna inwånare til någon för-
mån, til gagn och lyfter landa kan. Alt mitt innersta op-
röres af glædie, nar jag wid mig sielf betraktar, hwad dyr-
lara, hwad behöfamma och högst gagnande ting, man den-
na tiden i Sverige upfunnit. Hwar bloddräppa spritter af
röde, öfwer hwar minsta fynd man i mitt Federne land går.
Thi samma innliga fegnad opwarmer nu å nyo mitt hjer-
ta, så min Broder ofwen låter sig angeleget wara, at jem-
te ådagaeggande, af sin mogna insikt, och närmare ken-
redom af the ting som befordra eller kullstötta vår krops
balsa och welferd, nogare uptacka och til allas efterrat-
telse i linse framgifuwa them kosteliga lekiboot, mot hwar-
jebanda kroppens olagenheter, som i vårt Kuppis watten,
föra

fordold ligger. Men förlåt mig min Broder, at jag
vvid yttrande af samma fegnad betygar afuven för mitt Fa-
dernestands Språk större kerleek och vördnad an för nå-
got annat meera gæng'e tungomål'. I förlåten ock tbet
sombeden, at jag ei rosar Eder i ögonen. Men tbet enda
ar jag högst förlåten till at önska Ebr lycka vvid Ebrt
förebafvande. Jag gör tbet ock till et slut på ren Sween-
ska, af et rent Svdenskt hierta. Gud gifve Tig lycka min
Broder, och låte Tig snart begynna at niuta then vvinst,
som en i fa många åbr ned'agd möda och omkostnad, och
sberigenom vrunnen skickelighet borde af sig kasta.

M. JOHANNES ÆIMELÆUS.

Til Herr Auctor,

Så ängels wiga språng the fräncka fordom glädde/
När han med guda-kraft utrustad swängde ned
Uti Berhelda Dam / och watten thär tillstodde
Then siuka gödra frij från smärta / som han led.

Thet war tå ingen seen at ned til dammen skullra:
Ty så war curen art / man skul i watten gå;
Med kracka och med klapp the bwar om annan kullra;
En lammer / halt och blind sin hellsa wille få.

Os gläder än idag wår Gud / Then wäse / Store /
Som / skönt wij Ambassade af änglar nu ej se /
Uhr Nordens dolda rum / fast stela berg the wore /
Upfallar brunnar / som os wedergwäkning gie.

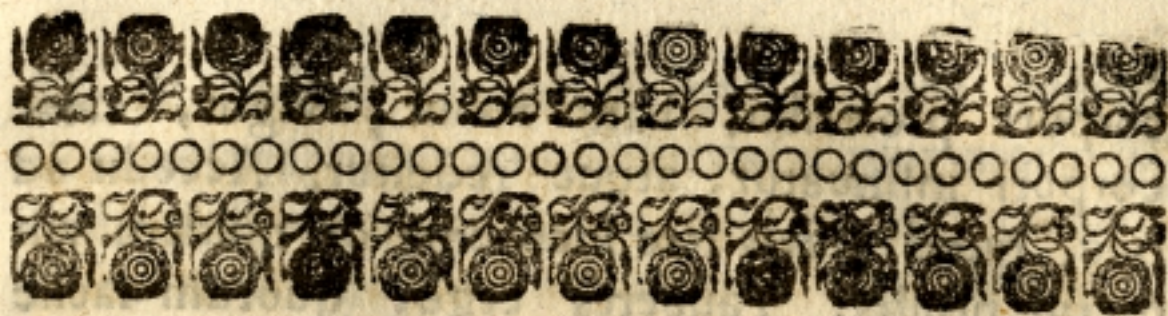
Och det som mera är / ej hellsowatten sluter
I en och annan dam: et under-jordiskt haf/
Om jag thet falla bör / han allestäds utgiuter /
Som ström-wijs rusar fram och liksom går i ras.

Wij ha bewijs thärpå / när wij allenast wandra
Til Eder lärda skrift / Herr Auctor / som nu teer
Os Kuppis Hellsobrunn; en kostlig brunn bland andra /
Som uti HALL och RUMS ej många eftergier.

J ha'n med mycken flit deß art så utransakat/
Dch genom många BRÖF så nåt å daga lage/
Så at jag tror J sielf af Agannippen smakat/
Dh hwilat på den ort thär wißhet bor i pracht.

Ehr signe dertför' Gud; med sálhet Ehr bekröne!
Ehr wálgång blomstre táckte uti en lustig wáhr!
Ehr dygd och munterhet sielf himlen ymnigt löne
Med gyltne fruchter i et ewigt blifwand áhr!

Duskar
en trogen wán och tieuare
JO. GEZELIUS pr.



I. N. J.

§. I.

Nsignis certe & prorsus mirabilis est medicatarum aquarum in medendo vis atque efficacia. Hæ enim remediorum reliquorum, artificiosissime sæpe, & anxio quam maxime studio excogitatorum, energiam longe superant, teste tot seculorum experientiâ. Harum debito & congruo usu, morbos, etiam desperatissimos, omnemque prorsus humanam opem respuentes, mirifice sæpe sanatos novimus. Et quid quæso pro evertendis rebellibus chronicis morbis, divio hoc remedio, & tutius & utilius unquam excogitari potest? Crassa & acria diluit atque temperat, obstructa reserat, laxa firmat atque roborat, superflua tandem & naturæ inimica, per congrua emunctoria eliminat, penitusque ex
A corpo

corpore proferibit. Hinc robur, vigor, calor corpori insinuat, atque redditur. Accedit ad hoc, quod ubivis fere locorum, & quidem vili pretio proftet. Pauperes ergo, quorum facile caducam sanitatem, speciosis multoque arte comparandis medicamentis, erigere non permittit res angusta domi, heic promptuarium inveniunt medicinale, ut simplicissimum, ita etiam exoptatissimum. Pio itaque animo extollimus infinitam adorandi nostri Creatoris bonitatem, qui hanc aquis nostris loteriam vim, quæ tam stupendos in corpore nostro edit effectus, tam larga atque benigna manu instillavit.

Nos, qui arctoam hanc telluris regionem incolimus, expositi quam maxime sumus variis aëris injuriis, frigoris præsertim, cujus hæc in corpora nostra vis ac potentia est, ut variis, ne dicam innumeris, incommodis disposita atque obnoxia reddantur. Impeditur enim hoc ipso saluberrimum secretionum & excretionum in corpore nostro, negotium, ipsaque, quæ sanitatis nostræ sacra anchora merito audiat, insensibilis transpiratio, quæ languidâ vel prohibitâ, ipsa languet & deficit sanitas. Accedit victus cras-
sior

fior & durior, succorum intra corpus copiam
accumulans; unde gravissimi exsurgunt morbi &
mala nostra endemia, ut reliqua jam taceam.
Hisce malis nostris, medicinam vere heroicam
benigne paravit divina providentia, dum fontes
medicatos e terræ gremio passim in *Patria* pro
pullulare voluit, in quibus certe efficacissimum,
contra morbos apud nos nullo non tempore fa-
miliares, quibusque ex necessitate quadam labor-
ramus, antidotum jure meritoque est quæren-
dum. Eorum in numerum referri meretur
FONS noster KUPPISSENSIS, cujus saluberrimus
latex haud interruptis radiis in confinio
Aboa nostra, in agrorum salutem profilit. Hu-
jus proprietates, ut exploratas atque perspectas
nobis redderemus, *ipsam ejus aquam* vario sub-
jecimus examini, indagaturi, quidnam præci-
pue sit illud, quod tanta hanc virtute medica-
trice imbuat. Quæ hunc in finem instituimus
experimenta, tecum *B. L.* jam communicare a-
nimus est. Accipe itaque æquo animo, tenuia
hæcce conamina, quæ pretium non aliud habe-
bunt, quam quod naturam, quantum in no-
bis fuit, quantumque temporis permisit angustia,
presso pede fuerimus secuti.

IN limine operis adhuc dum sumus, ab instituto nostro non alienum fore existimamus, paucissimis, quantum nobis constat, fontis nostri *historiam* tradere. Verum cum annales nostri, non multam illius faciant mentionem; indicasse sufficiat, jam REGIS ERICI SANCTI tempore illum innotuisse & imprimis memorabili hoc nomine, quod HENRICUS EPISCOPUS, Regis in expeditione fennica socius, Fenos nostros religionem Christianam tunc temporis amplectentes, sacro lavacro ex FONTE hoc KUPPISENSE tinxerit: unde etiam ab eo tempore fons *Sti* HENRICI fuit appellatus. *vid. Loccen. Hist. Svet. p. 76.* Num vero in usum ægrotantium fuerit adhibitus, non æque facile patet. Interea superstitiosa illum religione a tunc temporis hominibus fuisse cultum, probabile omnino videtur. Talem enim fontium cultum illo ævo in usu fuisse, multa testantur historiarum monumenta. Tales fuere fontes *Sti* SIGFRIDI in Westrogothia, in quo Rex OLAUS SKÖTTKONUNG baptizatus, *Sti* TORSTANI, item YNGEMO KIÖLLA, ægrotos

grotos sanandi dote quondam incluti, quos genti-
lismi papatusque temporibus Divis hisce san-
ctisque munuscula oblationum loco dabantur,
& a remotis oris peregrinationes suscipiebantur.
Ejusdem etiam notæ fuit fons ille SWINGAR-
NENSIS in Uplandia, ut reliquos taceam. Quod
nostrum hunc *Sti HENRICI FONTEM* atti-
net, certum est, in fundo ejus quæ plurima
reperita fuisse ejusmodi munuscula a superstiosis
hominibus in spem futuræ sanitatis, oblata: qualia
erant, diversæ magnitudinis nummi argentei,
cuprei, acus, clavi &c.

Ante sexaginta & quod excurrit annos, de
fontibus loteriis in Suecia altum erat silentium,
donec tandem *Illustris URBANUS HIAERNE*
(a), postquam variis peregrinationibus, extero-
rum fontium medicatorum, qui *Acidula* voca-
bantur

(a) Conf. Ejus *ALLA WÄRTTUNDS-
WÄRE* ab init. För sju eller otta år sedan
war i Sverige om Surbrunnar en stor tysta;
the woro här så otkände som elephanter och
mühlhörningar/ och så stor wåbn at finna
them hos oss / som thet Guineista Gullfiste.
Nu hörer man talas om Surbrunnar ehwar

banur, proprietates, multo certe sudore chymi-
coque labore sibi acquisivisset, primus inter no-
strates fuit, qui fontes tales, ægrotantium in usum,
patrio in solo, felicissimo successu invenit. Hoc ce-
teris in Patria Medicis salivam movit, addidit etiam
calcar, diversis in locis ejusmodi scaturigines inve-
stigandi. Fuit quoque optimi conaminis hic e-
gregius effectus, ut tempore, quo jam vivimus,
nullam fere in Suecia provinciam inuenias,
fonte aliquo Soterio destitutam. Primus, quan-
tum novimus in Fenningia, qui *fontis nostri*
Kuppisensis saluberrimum laticem ægrotis propi-
navit, fuit medicinæ quondam in Regia hac
Academia PROFESSOR CELEB. ELIAS TIL-
LANDS, cuius præsidio & curâ, aperto fonti,
nitida superstructa fuit domus, una cum No-
socomio, pauperibus accommodatissimo. Post
optimi viri obitum, curam fontis sustinuerunt
successores, donec, sub invasione hostili, Cu-
ratoribus orbis, relinqueretur incultus. Red-
dita autem per divinam gratiam rerum optima
pace, quis non credidisset pristino illum reddi-
tum

man kommer / och är nästan ingen ort / hvar
man icke vill finna them.

7
tum fuisse honori? Longe tamen aliter accidit,
publico quippe programmate innocuus fons, (ne-
scio qua ratione) e censu genuinorum medi-
catorum fontium proscribitus fuit, cum tamen
tot antecedentium annorum experimenta ægro-
tantium summo cum levamine sustinere valuerit.
Interea tamen temporis, non defuere fonti no-
stro cultores, amicique hospites.

Hæc fontis erat conditio cum curam ejus in
se susceperet CELEBER. Dn. PRÆSES, qui,
cognita prius saluberrimæ hujus aquæ indole,
hanc ipsam ægrotis, prudenti eoque optimo
consilio quotannis potandam suavit; hocque
modo ipsi pristinam dignitatem restituit, &
ne quid deesset hydrophilorum commoditati,
sumptibus illorum, spatiosam admodum domum
supra fontem extrui curavit.

§. III.

EXigit proposita ordinis ratio, ut in fontis nos-
tri *contenta* jam inquiramus. Primum ita-
que elementum, quod in aquis nostris hospita-
tur, est *Spiritus* ille mineralis, æthereo-elasticus,
volatilis, aquarum medicatarum partem deli-
catissimam constituens.

Dum

8
Dum aqua nostra vitro excipitur, apparent in fundo & ad latera vasis, bullulæ innumeræ, majores aliæ, aliæ minores; ex superficie quoque aquæ totidem, satis conspicuæ in altum profiliunt, naresque bibentium petulanter feriunt; quæ vero momento citius in auras sese resolvunt atque explicant. Has autem bullulas esse spirituosum illud elementum, quod aquis nostris tribuimus, facile quisque videt. Ex harum numero copiosissimo, luculenter apparet, fontem nostrum largissime in consortium suscipere spiritum huncce mineralem. Idem testatur *sapor* penetrantissimus, nec non *odor*, quem halitu suo sulphureo-vaporoso, abundanter spargit: quo etiam proximam fontidomum & tractus vicinos implet, ut cælo imprimis pacatiori atque nubilo, præsentium nares gravissime feriat. Bullularum vero ad superiora eluctatio & in vapores resolutio, summam spiritus nostri enunciant mobilitatem, agilitatem, volatilitatem atque elasticitatem: imo ipsum, non nisi ætherem subtilissimum, acido sulphureo-minerali quodam principio, purissimo tamen, imprægnatum esse, evincunt. Æthereum hocce prin-

9
principium, quod spiritus nomine designamus, agilitate atque motu suo intellino, summam a- quis nostris conciliat pelluciditatem. Hac enim ratione particulas aquæ innidulantes hætereogeneas, reddit invisibiles, ita ut oculos, etiam armatissimos, effugiant. Hinc unionem & mixtionem illam intimam, quæ inter particulas aquæ & mineralium in ipsa contentarum, intercedit, unice perficit. Nam ubi hic, qua gaudet volatilitate, atq; mobilitate, aquas deserit, turbidæ evadunt, vappidæ & inutiles. Quod luculentissime oculis sistitur, si aqua nostra aliquamdiu liberioris aëris accessui exponitur. Jure igitur meritoque vocatur spiritus isto, aquarum mineralium anima & pars delibatissima. Sanitati ergo suæ melius prospiciunt illi hospites fontani, qui absque ulla mora, aquam nostram ex fonte recenter haustam statim ingerunt. Hac enim ratione, una cum aqua participes fiunt subtilissimi hujus spiritus, qui aliter in auras avolaret, vel sola manuum tractatione vitri, quo inter bibendum utuntur. Qui vero præ ventriculi debilitate, frigidam ferre non possunt, ad mandatum Medici præsentis, hanc tepidam potare debent; la-

genis prius probe obturatis & in aliam jam calefactam aquam immersis, id efficiant. Aquæ vero in lagena contentæ, dimidiam tantum partem exhauriant; residua enim nil valet. Idem quoque observent, qui aquam nostram, domum, vel ad alia loca transportare tenentur. Summa præterea præditus est spiritus iste vi expansiva atq; elastica. Aquâ enim vitro inclusâ & fortiter quasata, remoto tandem obstaculo, vi quasi prorumpit pars ejus exitui proxima. Idem demonstrant vasa vitrea, aquâ nostrâ nimis repleta, quæ accedente, vel levi calore, vel nimis cita illorum obturatione, franguntur & in frustra dissiliunt. Æther enim intra poros aquæ detentus, agitatione vel calore in motum agiliorem concitatus, vi qua pollet sese dilatandi, dicta phœnomena producit. Hæc quoque proprietas spiritus nostri in causa est, quod lance hydrostatica explorata aqua, gravitatem aliquam mentiatur; fugato vero hoc, altius immergitur instrumentum staticum. Hinc etiam derivanda est ratio, cur caput temulentia gravetur, & somnus, aquam hanc potantibus, inducatur. Hinc itidem apparet, cur aqua nostra ad libras octo, & ultra, hausta,

sta, neque mole, neque frigore suo, ventriculo oneri sit. Ex dictis vero conjunctione sumtis, (addita tamen profunda, qua sine dubio, e terræ sinu emanat, origine) facile liquet, cur fontis nostri, neque gelidissimo, neque fervidissimo sub cælo, ulla unquam observetur sensibilis mutatio vel imminutio.

Hic autem spiritus, quem copiosissime alunt aquæ nostræ, insignes in præservanda sanitate & avertendis morbis, præstat virtutes. Hic ut subtilissimus, ita quoque penetrantissimus, minima valorum permeat, obstructa aperit, debilia roborat, & omnis generis excretiones tandem promovet.

§. IV.

Alterum fontis nostri ingrediens est ipsa *Aqua*, simplicissima, contentis reliquis amicis præbens vehiculum.

Limpidissimam hanc nostram esse & frigidam, §. præcedente, verbo innuimus. Statim ea lance ponderata, levissima deprehenditur. Purissima quoque profluit, & ab alia quacunque nullo modo inquinatur. Natale autem solum si spectaveris, etiam illud ad bonitatem aquæ

nostræ haud minimam confert symbolam. Pro-
rumpit autem hæc, e terra, quantum strata ri-
mari licuit, arenoso lapidosa, in radice collis
declivioris & campo satis amœno, eoque spatio-
sissimo. Hinc rapido cursu agros & arva ci-
vium, partemque urbis ex orienti australem per-
luit, ubi tandem in amnem Aboëntem, aliâs
Auram, devolvitur. Præter hunc nostram, erum-
punt etiam extra domum fonti superstructam, tres
alii, minores tamen, latices, qui cum hoc u-
num formantes canalem, accedente aqua plu-
viali, agitandæ molendinæ sufficiunt. Quantita-
tem igitur aquæ proficientis determinare, cu-
riofum magis & laboriosum, quam utile foret &
necessarium. Ut vero proportionem solidi ad
fluidum inveniremus, hoc est, ut eruere-
mus, quantum solidi in data quantitate aquæ nostræ
contineatur; lenem instituimus evaporationem ad
siccitatem: atque ex quatuordecim libris medicis,
grana tantummodo decem obtinuimus solidæ
materiæ, quæ ejusdem erat faciei ac indolis cum
ochra ex alveolis collecta atque excepta.

Hoc autem elementum, ut basin & maxi-
mam partem fontis hujus, ita etiam sangui-
nis

13

nis nostri constituit, ejusque liberio-
& æquabilem circulum atque progressum ab-
solvit ac perficit. Et, ut vita & sanitas ab hoc
unice dependet; ita ad tuendam hanc, & con-
servandam illam, maxime est necessaria aqua.
Ingesta, hoc est, alimenta & potulenta nostra,
qui paulo attentius examinat, facile videt, et-
iam eorum maximam partem esse aquam. Hæc
enim omnibus naturis & ætatibus est accommo-
datissima, & absq; hac, nulla vita, nulla sanitas
persistere potest. Quod iterum iterumque repe-
timus. Prout igitur conservationi corporis no-
stri inservit; ita quoque ad avertendum ab
eodem, quæ noxia sunt & hostilia, non datur
hac ipsâ efficacius remedium. Aqua etenim,
ut salinorum omnium appropriatum & adæ-
quatum est menstruum; ita etiam salia intra cor-
pus nostrum morbosa solvit, & data via exturbat.
Arida porro humectat, viscida attenuat, rigida
laxat atque emollit, acria temperat & absorbet
&c. Verbo: Aqua, vel sola, vel vigorata, omne
in medendo absolvit punctum: atque hac quo-
que ratione, *Medicina Universalis* verum no-
men, multa per secula meruit, & post hæc
etiam tuebitur.

Tertio, quo agit principio fons noster, est *Sal Alkali.*

Ad investigandum hocce elementum, libras XV. aquæ, destillationi subjecimus, quas ad remanentiam libræ unius abstrahi curavimus. In unciam semis hujus residui instillavimus aliquot guttas syrupi violarum, exacte coerulei, qui momento citius colorem viridem induebat, infallibili documento, aquas nostras momentum alcali in sinu alere. Quod vero hoc experimentum non succedat cum aqua recenter hausta, quæ syrupum istum prorsus intactum relinquit, quatenus id phœnomenon a minori acidi præsentis quantitate dependere non poterit, illam subesse causam existimamus, quod alcali, præsentis adhuc elemento spirituofo, cum acido ejus subtilissimo, intimam subeat mixtionem, ut intra aquæ poros detentum alcali, sal neutrum evadat. Poterit etiam ferrum in aqua hospitans, hujus acidi gerere portionem, quæ ad constituendum, quod loquimur sal neutrum, contribuat. Eo vero dissipato, præsentiam suam prodat alcali. Quam assertionem illustrare poterint experi-

experimenta, quæ docent alcalia, mediantibus acidis, solvere metalla. Notari autem meretur, quod salia & medicamenta neutra, qualia sunt Terra foliata tartari, Liquor mineralis anodynus Hoffmanni &c. perinde ac aqua nostra, colorem syrupi violarum non immutent. Hinc quoque derivanda videtur ratio, cur aqua nostra cum acidis sensibilibus non effervescat. Ex dictis autem asseverare non dubitamus, aquam nostram intra alveolos suos adhuc contentam, esse mediæ naturæ. Quale vero sal ex nostra hac aqua, chrySTALLISATIONIS ope elici poterit, aliis examinandum amice commendamus; quum jucundissimum istud experimentum, ut a nobis jam instituatur, vetet summa, qua premimur, temporis angustia.

Hoc autem ingrediens, saponacea, qua pollet virtute, summam & resolvendi, & detergendi atque deobstruendi vim aquis nostris inspirat atque conciliat.

§. VI.

Quartum denique elementum, quod aquas nostras incolit, est *Ferrum*.

Quod martialis sit prolapiæ fons noster, testatur

statur sapor atramentosus. Idem loquuntur
 canales fonti vicini, materia ochracea, flava,
 ubique referti. Ova & lintea aquæ immersa,
 colore flavo obducuntur. Idem testimonium
 perhibent flocculi, post dissipatum spiritum æthe-
 reo-elasticum, ad fundum vasis decedentes: nec
 non excrementa bibentium colore nigro tincta.
 Inperso porro gallarum pulvere, colorem elegan-
 ter purpureum, momento citius recipit aqua,
 ex puteo recenter hausta; quod certissimum est
 indicium, in aquis nostris elementa *ferri* hospi-
 tari atque contineri. Notatu vero quam maxime
 dignum est, aquam liberiori aëni expositam, om-
 nem cum gallis respuere atque recusare tinctu-
 ram. Fugato enim spiritu subtilissimo, qui mo-
 tu intestino ramenta ferrea, intra aquæ poros de-
 tinebat, mineralis quidpiam in auras abripitur;
 particulae vero graviores & fixiores ad ima va-
 sis detruduntur. Hinc facile est concipere, qua
 ratione aqua, hoc modo tractata, non solum
 saporis expers & inutilis remaneat; sed &, qua-
 re particulas gallarum non aggrediatur, & cur
 earundem colorem immutandi impotens evadat.
 Instillatis vero aliquot guttulis spiritus vitrioli,
 dispa-

disparent rursus flocculi ochracei, jucundo sane spectaculo. Hic enim, dum scobem Ferri dissolvit, intime eandem in poros aquæ denuo insinuat. Elota probè ochra, quæ canalium parietibus adhæret, debitaque encheiresi in igne tractata, ferri, nec non sulphuris, longe tamen subtilissimi, prodit vestigia apertissima. Hæc quoque cum sale ammoniaco in flores sublimata, cum spiritu vini rectificatissimo largitur tincturam martialem efficacissimam.

Ex hoc principio fontis nostri, divina illa virtus, quam in avertendis morbis exercet, unice fere derivari potest. Hoc enim leniter fibras corporis nostri constringit, hoc tonum earundem dejectum restituit, roburque ipsis addit exoptatissimum. Hinc contentos in vasis succos, validius propellere & inde pendentem salutare effectus producere, valent.

§. VII.

EX dictis liquido fluit, eos risui peritis esse, & coecam prodere ignorantiam, qui aquas minerales, naturalibus virtute æquales, immo præstantiores se posse arte perficere, arroganter, ne dicam impudenter, ostentant. Qua etenim ratione conficiant spiritum illum mineralem æthe-

reō-volatilem, aquarum medicatarum præcipuum & nobilissimum elementum, ac in morbis sanandis principem locum tenens, neutiquam augurari valeo. Hac in re naturam imitari, impares sese fatentur sagacissimi quique. Ut taceam proportionem reliquorum ingredientium longe accuratissimam, ut & combinationem & mixtionem eorundem sane inæxplicabilem. Non equidem diffiteor, minerales aquas, naturalium, quibusdam in casibus, succedaneas, artificiose parari posse. Quæ tamen his, virtute & præstantia cedunt, & longe sunt inferiores. Simul etiam contendo, hoc non agyrtarum, sed peritorum & in arte veratissimorum, operam exigere. Nec levior eorum est temeritas, qui omnem, in debellandis morbis, prorsus dissuadent Fontium Soteriorum usum. Hi certe ignorant, quantum in naturæ sinu recondidit, quidve ex officina subterranea generi humano obtulit summus rerum opifex. Talpæ sunt cæciores, non animadvertentes, prodigiosa ista aquarum mineralium effecta ac phœnomena, quæ quotidianâ experientiâ oculis ipsorum sistuntur & observantur. Hæc in transcurso,

§. VIII.

DErectis jam fontis nostri elementis, ingredientibus & principiis constitutivis, examinatisque, quæ fieri potuit brevitate, eorum natura, indole, agendique in corpus humanum modo; superest, ut verbo tantum attingamus, quibus in morbis opem spondeat desideratissimam. Atonia ventriculi & intestinorum, qui intestantur, unde stomachus solutior, diarrhoea, lienteria &c. natales sæpissime ducunt, medicinam in aquis nostris roborantem, haud raro inveniunt naturæ convenientissimam. Hypochondriacis haud levi est fons noster solatio. Appetitum languentem erigit. Vertiginem, cardialgiam, colicam & visus debilitatem, levat & tollit. Maximum præprimis levamen ex aqua nostra percipiunt, qui Dysenteria laborant. Horum molestissimum secessum sensim tu teque sistit; dolores mitigat atrociamque symptomata radicitus extirpat. Hæmorrhagias narium, uteri & hæmorrhoidum nimias, feliciter compefcit; obstructa vero vasa reterat, horumq; orificia patula reddit, & apta pro solvendo triburo lunari sexus sequioris. Depressum consue-

tum hæmorrhoidalium fluxum, eodem agendi modo restituit. Chlorosin curat. In infarctu & obstructione viscerum, omne absolvit curationis punctum. Apoplecticis & paralyticis opitulatur. Scorbuticos sanat & scabie affectis medetur. Febres intermittentes abigit. Cachecticis & Hydropicis auxilium fert. Calculosis, podagricis, arthriticis, rheumaticis, egregie prodest. Vermes sæpe necat atq; expellit. &c. &c.

Nec minori gaudet prærogativa fons noster *externe* usurpatus. In consolidandis enim ulceribus & exsiccanda scabie, ut taceam varios alios morbos, corticem corporis affligentes, externo usu egregie se gerit. *Balneum* quoque & *incepsus* in aquam tepidam fontis nostri, si rite instituitur & administratur, multis modis se commendat, internumq; usum insigniter secundat.

§. IX.

Quemadmodum vero una eademque medicina, virtutis licet sit spectatissimæ, in omnibus & singulis morbis auxilium ferre nequit; ita usum fontis nostri eidem fato subesse, iisdemq; limitibus circumscriptum, animadvertimus. Unde,

si effectus eventusq; voto non ubique respondent; causa certe ex incongruo & intempestivo usu derivari & peti debet, ne utiquam vero aquæ adscribenda est. Hinc, si in viscerum labe & consumptione hauritur, non potest non, ex necessitate principiorum, quibus agit, sinistros producere effectus: ita quoque, in exulceratione & phthisi pulmonali, propinari non debet. Neque in erosione intestinorum, neque ubi nimis indurata & scirrholosa sunt viscera, conducit. &c.

§. X.

Hinc apparet, proprio ausu ad facram hanc ce anchoram confugere non licere; sed periti Medici consilium expetendum esse, qui singula, pro individui & circumstantiarum ratione, dirigere atque dispensare curate valet. Quapropter etiam, quâ mensurâ, quave methodo & modo, pro tuenda vel recuperanda valetudine, hauriri debeat; ut supervacaneum determinare, consulto superledemas. Pauca tamen de saluberissimo fontis nostri cum LACTE USU, coronidis loco, addere è re esse videtur. Notatu enim est dignissimum, lac cum aqua nostra amicissimum inire connatium. Lac etiam, qua

qua pollet facultate demulcendi, acria obrunden-
 di, spicula salina involvendi &c. in medicina
 mirifice se gerit. Hinc ergo, quantam fons nos-
 ter in medendo acquirat efficaciam, facile quis-
 que intelligit. Hisce H. L. contentus esto, at-
 que uberiores propediem expecta, & hujus, & re-
 liquorum in Magno hoc Ducatu Finlandiæ, fon-
 tium medicatorum, descriptionem. Quod reli-
 quum est, Deum precamur, qui omnis bonitatis
 fons est & scaturigo, velit fonti nostro suam
 ulterius addere benedictionem!

Tantum.

THESES MISCELLANÆ

I.

Corpus Humanum est Machina hydraulica.

II.

*Systole cordis & Diastole arteriarum, & contra, motus sunt
 synchronici.*

III.

Vita, Sanitas, morbus, mortem causantur.

IV.

Morbo, qui succumbunt, naturaliter non moriuntur.

V.

V.

Phtisici suffocatione pereunt.

VI.

Aquae potus, robustioribus, omnium saluberrimus.

VII.

Aquam, vino melioris nota permixtam, ferunt imbecilliores.

VIII.

Motus & Potus optima sunt sanitatis praesidia.

IX.

Lac, acida & dulcia, hypochondriacis noxia.

X.

Dysenteriam, qui solis excipiunt adstringentibus, aut necant, aut in alium morbum precipitant.

XI.

Saccharum saturni, arcanum circumforaneorum, Dysentericis, largiori imprimis manu, propinatum, est lethiferum.

XII.

Emplastra, vulnera non consolidant.



Monsieur & cher Ami.

LA joye, que je reçois des progrès, que Vous avez fait dans l'art incomparable de la Medecine, en donnant au public une savante Description des qualités, & de la nature de l'eau de Kuppis, m'oblige d'ecrire ces lignes, pour Vous marquer l'amitié sincere, qui me fait prendre part à Vôtre bonheur. Il n'est pas en mon pouvoir, de Vous donner la loüange, qui est due à Vôtre merite, & à Vôtre vertu. Je Vous felicite seulement, de l'honneur au quel vôtre erudition Vous elevera, & je Vous soubaite toute sorte de prosperité. Je voudrois, Mon cher Ami, Vous temoigner plutot par des effets, que par des paroles, l'estime, & l'affection avec laquelle je demeure sans cesse,

Monsieur, & cher Ami



Votre très humble & très
fidel serviteur

L. M. NORDSTEDT.

Högwärlärde Herr EKELUND.

Min hälsa jag ER anförtrodt
 Och sedt hwad kärlek hos ER bodt
 För den, så wähl som fleras.
 Nu hör jag och, at Kuppis BRUNN,
 Min Hälsa Brunn i denna stund,
 Af ER så högt värderas,

At I des Wättns HÄLT och BRUK,
 Med PRÖF och RÖR, wil söka ut,
 Samt allom kundbart göra.
 Min hälsa jag ER tackar för,
 Och swär, at ända tills jag döer
 Skal I mitt Loford höra.

Ja för det wärck I nu gien fram,
 ER tacka lär hwär siuklig man,
 Som jemte mig erfarit,
 At Kuppis WÄZEN alltid rät
 Och alla medel öfwergår.
 Ett Guda Råd det varit

At denna Piällan taga opp
 Och ränsa så från tå til topp,
 Samt fria från des öde.
 Herr EKELUND, ER önskar jag,
 At det I giordt må bli en Lag,
 At löna ER, ER möda.

ELIAS BERCH,